

ANKASAM

bülten

26 Haziran 2022
SAYI: 2022/25

Avrupa Enerji Güvenliğinde Orta Asya

03

“Jeopolitik Rekabet”e Doğru
Orta Asya-Çin Dışışleri Ba-
kanları Toplantısı

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

03 “Jeopolitik Rekabet”e Doğru Orta Asya-Çin Dışişleri Bakanları Toplantısı
Dr. Sabir ASKEROĞLU

09 Avrupa Enerji Güvenliğinde Orta Asya
Dr. Cenk PALA

BASINDA ANKASAM

13 Medya

DERGİLER

14 Uluslararası Kriz ve Siyaset
Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 20 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

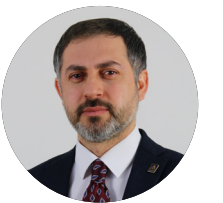
ANKASAM ANALİZ

“Jeopolitik Rekabet”e Doğru Orta Asya-Çin Dışişleri Bakanları Toplantısı

7 Haziran 2022 tarihinde Nur-Sultan'da Kazakistan'ın başkanlığında üçüncü “Orta Asya-Çin” Dışişleri Bakanları Toplantısı gerçekleşmiştir. Görüşmeye Kazakistan Dışişleri Bakanı Muhtar Tleuberdi, Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Kırgızistan Dışişleri Bakanı Jeenbek Kulubaev, Özbekistan Dışişleri Bakan Vekili Vladimir Norov, Türkmenistan Dışişleri Bakanı Raşid Meredov ve Tacikistan Ulaştırma Bakanı Azim İbrahim katılmıştır. Taraflar bir sonraki “Orta Asya-Çin” Dışişleri

Bakanları Toplantısı'nın Çin'de düzenlemesi konusunda anlaşmışlardır.

İlk defa Çin'in önerisiyle 2020 yılında gerçekleşen söz konusu toplantılar, Rusya ve ABD'nin bölgeye yönelik jeopolitik mücadelecinin bir parçası olarak gelişmektedir. Çin'in temel amacı Orta Asya'nın Çin-Avrupa ticareti arasında köprü olmasını sağlamak ve bunu engellemek isteyen ABD'ye set çekmektir.

Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM
Avrasya Uzmanı

8 Haziran 2022 tarihli toplantıda taraf ülkeler, 2020 ve 2021 yıllarında gerçekleşen toplantılarda alınan bazı kararları teyit etmiş ve üzerine yenilerini eklemişlerdir.

2020 Yılındaki “Orta Asya-Çin” Toplantısı

17 Temmuz 2020 tarihinde video konferans şeklinde düzenlenen ilk “Orta Asya-Çin” Dışişleri Bakanları Toplantısı’nda taraflar, salgınla mücadelede işbirliği, ekonomik iyileşme, bölgesel güvenliğinin korunması ve uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi konularında görüş alışverişinde bulunduktan sonra şunları beyan etmişlerdir:

1. Taraflar, Çin ve Orta Asya devletlerinin kalkınması, istikrarı ve refahını ve ortak çıkarlarını savunurlar. Taraflar, Çin ile Orta Asya’nın beş devleti arasında kurulan stratejik ortaklığı takdir etmekte ve bölgede barış, istikrar ve refahın korunması çıkarları doğrultusunda bunu daha da geliştirmeye kararlıdırlar.
2. Taraflar, Covid-19 salgınına karşı mücadelede Çin ile Orta Asya devletleri arasında verimli işbirliği yaparlar.
3. Taraflar, Kuşak ve Yol Projesi’ni Orta Asya ülkelerinin ulusal kalkınma stratejileriyle uyumlaştırılmasını öngörür. Bunu teşvik edecek ortaklıklar oluşturacak, çok yönlü işbirliğini derinleştirecektir. Yatırım verimliliğini ve ekonomik kalkınmasını sağlayacak büyük ortak projelerin başarılı bir şekilde uygulanmasını ortaklaşa sağlayacaktır.
4. Çin, iş ve teknik personelin rahat hareketi için ve Orta Asya devletleriyle kesintisiz ulaşımı için bir “ekspres koridor” ve “yeşil koridor” inşa etmeye hazırdır.
5. Devletler, kapsamlı ve çok işlevli ulaşım sisteminin oluşturulmasını destekleyecektir. Karayolu ve demiryolu hatları dahil olmak üzere entegre ve çok yönlü iletişimin geliştirilmesini teşvik edecektir. Orta Asya’nın stratejik ve ekonomik bir ulaşım ve transit potansiyelinin güçlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Avrupa ve Asya arasındaki koridorun yaratılmasını sağlamayı hedefleyecektir.
6. Çin, Orta Asya ortaklarını tarımsal üretkenliği artırma ve ürünlerin katma değerini artırma konusunda desteklemeye hazırdır. Orta Asya ülkelerinden Çin pazarına yüksek kaliteli, çevre dostu ve organik tarım ürünleri arzının genişletilmesini memnuniyetle karşılar ve destekler.
7. Taraflar, terörizmi, aşırıcılığı ve ayrılıkçılığı tüm tezahürlerini kinamaktadır. Bölgede güvenlik ve istikrara yönelik “üç kötü güç”ten kaynaklanan ciddi bir tehdit olduğunu bir kez daha belirtmektedir. Güvenlik alanında ortak, kapsamlı işbirliğini

derinleştirmeyi öngörmektedir.

8. Taraflar, Afganistan’daki barış sürecini güçlü bir şekilde desteklemekte ve Afganlar arası diyalogun teşvik edilmesinde, bu ülkede barış ve istikrarın tesis edilmesinde, ulusal ekonominin restore edilmesinde ve Afganistan’ın bölgesel entegrasyon süreçlerine daha fazla dahil edilmesinde yapıcı bir rol oynamaya hazırdır.
9. Taraflar, Çin ve Orta Asya devletlerinin uluslararası ve bölgesel gündemdeki bir dizi güncel meselede örtüşen veya yakın konumlara sahip olduğunu vurgulamaktadır.
10. Taraflar, yeni koşullarda karşılıklı yarar sağlayan işbirliğini teşvik etmek ve ortak çıkarların savunulmasında küresel zorluklara ortaklaşa karşı koymak için “Orta Asya- Çin” Dışişleri Bakanları arasında bir toplantı formatı oluşturmaya karar verdiler.

2021 Yılındaki “Orta Asya-Çin” Toplantısı

İkinci toplantı, 12 Mayıs 2021 tarihinde Çin’in inisiyatifıyla Xi’an kentinde düzenlenmiştir. Katılımcı devletler arasında ulaşım, ticaret, bölgesel güvenlik ve ortak tehditlere karşı işbirliği gibi konular ele alınmıştır.

Taraflar arasındaki “kardeş şehir” ilişkilerini güçlendirmek, ulaşım ve bağlantıları artırmak, Orta Asya ülkelerinin transit taşımacılıktaki potansiyelini tam olarak ortaya çıkarmak, malların sınır ötesi hareket süreçlerini kolaylaştırmak için bir “yeşil koridor” oluşturmak, kontrol noktalarının kapasitesini artırmak, uluslararası demiryolu ulaşımını desteklemek, bölgesel üretim ve tedarik zincirlerinin istikrarını sağlamak gibi konularda mutabakata varılmıştır.

Toplantı sonucunda imza edilen belgeler şunlardır:

- “Orta Asya-Çin” Dışişleri Bakanları Toplantı Formatının Kurulmasına Dair Memorandum;
- COVID-19 ile Mücadelede İşbirliğine İlişkin Ortak Açıklama;
- Afganistan’a İlişkin Ortak Açıklama;
- Bölgeler Arası İşbirliğinin Daha da Derinleştirilmesine İlişkin Ortak Açıklama.[1]

2022 Toplantısı ve Ülkelerin Yaklaşımları

Nur-Sultan’da düzenlenen söz konusu toplantıda her ne kadar dönem başkanlığını Kazakistan üstlenip ev sahipliğini Kazakistan Dışişleri Balanı Muhtar Tleuberdi yaptı.

Toplantının ardından açıklama yapan Yi, toplantıda alınan en önemli sonuç, devlet başkanları toplantısının Çin-Orta Asya Zirvesi formatında yapılması kararı olduğunu açıklamıştır.

“Yeni anlaşmalarımız var” açıklamasında bulunan Wang Yi, Çin’in Orta Asya ülkeleriyle Kuşak Yol Projesi çerçevesinde işbirliğini sürdürmeyi, genişletmeyi ve uygun bir finansal mekanizma oluşturma olasılığını değerlendirmeyi ve ulusal para birimlerinin kullanımını daha da genişletmeyi planladığını da sözlerine eklemiştir. Çinli Bakan, ülkelerin işbirliğini derinleştirmeyi, Çin-Avrupa rotasının güvenli ve istikrarlı işleyişini sağlamayı, gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesini teşvik etmeyi, kargo taşımacılığı için yeşil koridorları optimize etmeyi, uçuşların restorasyonunu hızlandırmayı, üretim zincirlerinin bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlamayı amaçladıklarını kaydetmiştir.

Çinli Bakan’a göre taraflar, salgına karşı mücadelede güçlerini birleştirmeye, aşı ve ilaç geliştirmede işbirliğini yoğunlaştırmaya, “Çin-Orta Asya Sağlık Endüstrisi Birliği”ni kurmaya ve Orta Asya’da geleneksel tıp merkezleri açmaya devam edeceklerdir. Çin Dışişleri Bakanı ayrıca eğitim, bilim, teknoloji, sanat, spor, turizm alanlarında işbirliğini derinleştireceklerini, iklim değişikliğine ortaklaşa yanıt vereceklerini, çevre koruma için deneyim ve teknolojileri paylaşacaklarını da sözlerine eklemiştir.

Wang Yi’nin açıklamasına göre genel olarak toplantıda dört nihai belge kabul edilmiştir:

Çin-Orta Asya Dışişleri Bakanlarının Toplantısı Özetleyen ve Özel Teklifleri Gözden Geçiren Ortak Açıklama;

- Çin-Orta Asya Devlet Başkanları Zirvesi Sonucuyla İlgili Yol Haritası;
- Çin ile Orta Asya Devletleri Arasındaki Karşılıklı Bağlantıları Derinleştirme Girişimi;
- Dijital Veri Güvenliği İşbirliği Girişimi ve Barışçıl, Güvenli ve Açık Bir Siber Uzayın Oluşturulması. [2]

Alınan söz konusu dört karar daha çok işbirliği sürecinin nasıl işleyeceğine dair teknik maddeleri içeriyor olsa da daha çok jeopolitik konuları kapsadığını göstermektedir. Bu hem Çinli Bakan’ın hem de Orta Asya ülkelerinin toplantıyla ilgili yaptıkları açıklamalardan görülmektedir. Bu toplantıyı ve sonuçlarını sadece Çin değil, aynı zamanda bölge ülkeleri de olumlu görmektedir.

Toplantıyla ilgili açıklama yapan Kazakistan Dışişleri Bakanı Muhtar Tileuberdi, söz konusu girişimin Pekin tarafından 2020 yılında

önerildiğini, bu formatın en etkili ve umut verici yöntemlerden biri olduğunu söylemiştir. Tleuberdi, “Bugünkü toplantı çok verimli ve etkileyici geçti. Görüş alışverişinden memnunuz.” değerlendirmesini yapmıştır.[3]

Tleuberdi sözlerine devam ederken, “Kazakistan kapsamlı işbirliğini güçlendirme konusundaki ilgisini bir kez daha teyit etti ve toplantıya katılan ülkelerin devlet başkanları tarafından dile getirilen girişimlerin uygulanmasına yönelik Yol Haritası’nın kabul edilmesi ileriye doğru atılan önemli bir adım oldu. Bu belge, güvenlik, ulaşım ve lojistik, enerji, endüstriyel modernizasyon, iklim değişikliği ile mücadele, yeşil ekonomi, bilişim endüstrisi, sağlık, eğitim, kültür, turizm ve diğer önemli alanlar gibi stratejik alanları kapsamaktadır.” açıklamasında bulundu.[4]

Özbekistan Dışişleri Bakanlığı sitesinde de toplantıyla ilgili bir açıklama yayımlamıştır. Resmî açıklama şu şekildedir:

“Taraflar, güncel konularını tartıştı ve inisiyatifleri uygulama yollarını kapsamlı bir şekilde ele aldı. Bakanlar, siyasi diyalog, sürdürülebilir kalkınma, ticaret ve ekonomi, yatırım, mali, bilimsel ve teknik, ulaştırma ve iletişim, su ve enerji, bilgi teknolojisi, çevre alanlarında ilişkileri daha da genişletmek için karşılıklı yarar sağlayan işbirliğini sürdürme isteklerini yinelediler... Orta Asya ve Çin devletlerinin potansiyellerini bölgede bir güvenlik alanı oluşturmak için kullanmanın önemi, karşılıklı yarar sağlayan, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ortaklık olduğuna dikkat çekildi... Toplantıya katılanlar, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev’in Orta ve Güney Asya’nın birbirine bağlılığına ilişkin BM Genel Kurulu’nun bir kararını geliştirme ve kabul etme girişimini desteklediler... Uluslararası toplumla işbirliği de dahil olmak üzere Afganistan’ın barışçıl bir şekilde yeniden inşasının teşvik edilmesi konusunda görüş alışverişinde bulunuldu.İnsani krizin mümkün olan en kısa sürede aşılması ve Afganistan’ın sosyo-ekonomik altyapısının, Afgan toplumunda sivil barış ve uyumun sağlanmasını teşvik etmek için dünya ekonomik ilişkilerine katılımının yeniden sağlanması konusunda ortak bir ilgi dile getirildi... Özbekistan Dışişleri Bakanı, Özbekistan Cumhurbaşkanı’nın, kesintisiz taşımacılık sağlamayı amaçlayan, Orta Asya ve Çin Ülkeleri Koordinasyon Konseyi’nin ulaşım bağlantılılarının geliştirilmesi ve bölgeler arası lojistik ağların geliştirilmesinin yanı sıra ulaşım altyapısı projelerinin pratik uygulaması gibi konusundaki girişimini desteklemeye çağırdı.”[5]

Nur-Sultan’daki toplantıyla ilgili Türkmenistan Dışişleri Bakanı Meredov, katılımcılara hitaben yaptığı konuşmasında, devlet başkanları arasında varılan anlaşmalar doğrultusunda Orta

Çin, ABD'nin tekrar Orta Asya'ya yönelik artan ilgisine karşı endişe duymaktadır.

Asya ülkeleri ile Çin arasındaki stratejik ortaklığı güçlendirmeyi amaçlayan siyasi ve diplomatik diyalogun verimli seyrine dikkat çekti. Bu bağlamda Meredov, Orta Asya-Çin hattı boyunca enerji, ulaştırma ve iletişim işbirliği beklentilerine özel bir vurgu yaparak Türkmenistan'ın bölge üzerinden Çin'e doğal gaz arzını sürekli olarak artırmaya hazır olduğunu kaydetti. Ulaştırma alanında işbirliği açısından Meredov, Çin'den batıya Orta Asya toprakları üzerinden çok yönlü taşımacılık bağlantıları kurmanın geçerliliğine ve gerçek olasılığına dikkat çekerek bu durumda Türkmenistan'ın Hazar Denizi'ndeki liman altyapısının imkanlarını kullanmasının en makul yol olarak görüldüğünü belirtti.[6]

Kırgızistan Dışişleri Bakanı Kulubaev ise yaptığı konuşmada, "Orta Asya-Çin" formatının faaliyetlerinin, siyasi diyalogun güçlendirilmesi ve teşvik edilmesi yararına yetkili bir bölgesel platform olma yolunda umut verici bir yolda başarılı bir şekilde karşılıklı çıkarlar ve ekonomilerin birbirine bağlılığının derinleştirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Bu çok taraflı formatın Orta Asya devletleri ile Çin arasındaki ikili ilişkilerin gelişimini teşvik ettiğini belirten Kulubaev, Kırgız-Çin stratejik ortaklık ilişkilerinin üst düzeyde olduğunu vurguladı ve mevcut öncelikli etkileşim alanlarını ve ortak ikili projelerini sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunacağını belirtti. Özellikle, bölgedeki ulaşım ve iletişim altyapısının kurulmasının uygunluğuna dayanarak Kırgız tarafı, Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu inşaatı projesini aktif olarak teşvik etme ihtiyacını vurgulamıştır. Kırgız Bakan ayrıca, sosyal açıdan önemli ürünler de dahil olmak üzere transit kargo taşımacılığı için "yeşil koridorların" verimliliğini artırmak doğrultusunda çalışmanın uygun olduğunu kaydetti.

Kulubaev, yabancı yatırımcıların çıkarlarının korunması açısından elverişli bir iş ortamının yaratılmasının Kırgız Cumhuriyeti liderliğinin önceliklerinden biri olduğuna dikkat çekmiştir. Bu amaçla Kırgız tarafı, yatırım ortamını iyileştirmek ve ülkedeki yabancı yatırımın güvenliğini sağlamak için aktif olarak çalıştığını belirtti. Kırgız Bakan, bu doğrultuda Çin ve bölge ülkelerinden yatırımcılara büyük projelere katılmaları ve Kırgızistan ekonomisine aktif olarak yatırım yapmaları çağrısında bulundu. Kırgız tarafı ayrıca hidroelektrik kompleksinde karşılıklı yarar sağlayan yatırım işbirliğini önerdi.[7]

Görüldüğü üzere, bölge ülkeleri Çin ile Avrupa arasında ulaşım/transit köprüsü olmak isterken, Çin'i hem ülkelere yatırım yapmaya davet etmekte hem Çin'le stratejik ortak olduklarını ve bu alandaki ilişkilerini daha üst seviyeye çıkartmak istediklerini dile getirmekte hem de Çin'le işbirliğinin bölgenin istikrar kaynaklarından biri olduğunu vurgulamaktadırlar.

İkili Görüşmeler

Toplantısının oturum aralarında Wang Yi, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'dan mevkidaşlarıyla bir araya gelmiştir. Çinli Bakan, Dışişleri Bakanı Raşid Meredov'la yaptığı görüşmesinde, enerjinin Çin'in Türkmenistan'la stratejik işbirliğinin önemli bir parçası olduğunu, uluslararası ortamın değişimlerinden bağımsız olarak Çin'in iki taraf arasındaki enerji işbirliğini genişletme niyetinin her zaman devam ettiğini açıklamıştır.

Meredov ise, iki ülkeyi "yakın stratejik ortaklar" olarak nitelendirerek çeşitli alanlarda işbirliğini güçlendirmeyi ve daha üst seviyeye çıkarmayı hedeflediklerini açıklarken, Kuşak-Yol Projesi için ortak yatırımları artırmayı ve ulaşım hatlarındaki bağlantıları

sağlamak için platform oluşturma konusunda anlaştıklarını söylemiştir. Türkmenistan'ın ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak için hidrokarbon dışındaki alanlarda işbirliğini derinleştirme sözü verilmiştir.

Özbekistan ve Çin Dışişleri Bakanları arasında yapılan görüşmenin ardından taraflar kara ve demir yolları üzerinden yapılacak taşımacılık ve ulaşım hatları arasındaki ağların birbirine bağlanması konusunda anlaştıklarını açıklamışlardır. Wang, Özbek mallarının Çin pazarına girmelerini memnuniyetle karşıladığını ve daha fazla Çinli şirketin Orta Asya ülkesinde faaliyet göstermesini teşvik ettiğini kaydetti. Çinli Bakan ayrıca, iki tarafın geleneksel enerji işbirliğini güçlendirmesi ve Çin-Orta Asya doğal gaz boru hattının güvenli ve istikrarlı çalışmasını ortaklaşa sağlamaları ve aynı zamanda sivil nükleer, güneş ve rüzgar gibi alanlarda yeni enerji işbirliğini genişletmesi gerektiğini vurgulamıştır. Norov, Özbekistan'ın Çin'le dostluğuna büyük kıymet verdiğini ve "Tek Çin" ilkesine bağlı kalmaya devam edeceğini belirtmiştir. Ayrıca "Kuşak Yol Projesi"nin ortak inşasını güçlendirmeye ve ticaret yatırımı, enerji üretim kapasitesi, yeşil tarım gibi alanlarda karşılıklı yarar sağlayan ve kazan-kazan işbirliğini teşvik etme çağrısında bulunmuşlardır. Norov, Çin'in bölgedeki yapıcı işbirliğine değer verdiğini ve Orta Asya'nın kalkınması ve yeniden canlanmasının Çin'le yakından ilişkili olduğunu söylemiştir.[8]

Toplantıda Tacikistan'ı ülkenin Ulaştırma Bakanı Azim İbrahim temsil etmiştir. Çinli mevkidaşıyla görüşme yapan Aziz İbrahim, Çin'i Tacikistan'ın "büyük, dostane komşusu" olarak nitelendirmiştir. Ayrıca iki devlet başkanı arasındaki karşılıklı güvene ve kapsamlı stratejik ortaklığa dikkat çekmiş, bu bağlamda Çin'in Tacikistan'ın ticaret ve yatırımı için en önemli ortağı haline geldiğini söylemiştir. Tacikistan, "Kuşak Yol Projesi" girişimine aktif olarak katılmaya ve Çin'le çok yönlü işbirliğini derinleştirmeye hazır olduğunu belirterek, ülkesinin Tacikistan'da iş yapan Çinli şirketlere kolaylık sağlayacağına söz vermiştir. Taraflar, güvenlik ve terörle mücadelede kolluk kuvvetlerinde işbirliğini derinleştirme sözü vermiştir. Azim İbrahim, Tacikistan'ın "üç kötülük (terörizm, aşırıcılık ve ayrılıkçılık)" ile mücadelede Çin'le beraber hareket edeceğini söylemiştir.[9]

Wang Yi, Kırgız Bakan Kulubaev ile yaptığı görüşmesinde Çin'in Kırgızistan'la ikili ilişkileri daha da geliştireceğini, iki ülkenin ekonomik olarak birbirini tamamlayan ve Kırgızistan'ın en güvenilir uzun vadeli stratejik ortaklar olduğunu kaydetmiştir. Kulubaev, Kırgızistan ile Çin arasındaki dostane ilişkilerin sürdürülmesinin Kırgızistan'ın dış politikasının bir önceliği olduğunu, altyapı, liman taşımacılığı, sağlık gibi alanlarda daha fazla ikili işbirliği görmeyi umduğunu ve Kırgızistan'ın "Tayvan'ın bağımsızlığına" karşı olduğunu ve Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi ve Hong Kong ile ilgili konulardaki meşru duruşunu kesin olarak desteklediğini söylemiştir.[10]

Wang Yi, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasın Cömert Tokayev tarafından da kabul edilmiştir. Görüşmede, Kazak-Çin uzun vadeli kapsamlı stratejik ortaklığının gelişimi için uluslararası ve bölgesel kuruluşlar çerçevesinde işbirliği ele alınmıştır. 30 yılı aşkın süredir elde edilen stratejik ortaklık düzeyine yüksek bir değer biçen Tokayev, Kazakistan ve Çin arasındaki kapsamlı işbirliğini derinleştirmeye yönelik ilginin devam ettiğini vurgulamıştır. Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in 2022 sonbaharında yapılması planlanan Kazakistan ziyaretinin ikili ilişkilere yeni ve güçlü bir ivme kazandıracağını dile getiren Tokayev, en üst düzeyde yapılacak görüşmelerin stratejik ortaklık tarihinde yeni bir parlak sayfa açacağını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra "BRICS Plus"a katılma davetinden dolayı Çin'e minnettarlığını dile getiren Tokayev, Kazakistan'ın Şi Cinping'in küresel güvenlik ve kalkınma alanında ortaya koyduğu girişimleri desteklediğini, bu adımların küresel güvenliğin ihtiyaç duyduğu güvenlik eksikliğinin giderilmesine katkıda bulunacağını vurgulamıştır.[11]

İkili görüşmelerde de Orta Asya ülkeleri Çin'le işbirliği konusunda çok istekli görünmüşlerdir. Bölge ülkeleri Çin'le daha çok yatırım, ulaşım ve ticaret konularında işbirliği yapmanın yollarını aramakta ve bu ilişkilerin bölge istikrarına hizmet edeceğine inandıklarını dile getirmişlerdir. Her ülke, Çin'in stratejik ortak olarak nitelendirmiş ve bu ortaklığın daha üst seviyeye çıkarılması gerektiğini dile getirmişlerdir.

Bölge ülkelerinin ve çok taraflı görüşmelerdeki açıklamalarından hem de ikili görüşmelerinden de görüldüğü gibi Çin'le ilgili ve Çin'in Kuşak Yol Projesiyle ilgili özdeş çıkarlara sahiptir.

Çin'den "Jeopolitik Rekabet" Uyarısı

Wang Yi, Kazakistan ziyareti sırasında Tokayev'le görüşmesinin ardından bölgeyle ilgili jeopolitik öngörüsüyle ilgili bir değerlendirme yazısı

yayımlamıştır.[12] Söz konusu bildiride Wang Yi, “Dış güçlerin bölge ülkelerinin iç işlerine karışmasına ve onları zorlama girişimlerine karşı dikkatli olunmalıdır... Çin, Orta Asya ülkelerinin dış müdahaleye kararlı bir şekilde direnmesini, koordinasyonu güçlendirmesini, iyi niyetle işbirliğini sürdürmesini ve bölgesel barış ve istikrarı sürdürmesini umuyor... Pekin, Orta Asya’da hiçbir zaman jeopolitik çıkarlar peşinde koşmamıştır ve dış güçlerin bölgede huzursuzluk yaratmasına asla izin vermemiştir.” açıklamasında bulunmuştur. [13] Bu sözler, Çin’in son dönemlerde ABD’nin tekrar Orta Asya’ya yönelik artan ilgisine karşı endişe duyduğunu göstermektedir.

ABD’nin 2000’li yıllarda Orta Asya’ya yönelik jeopolitik hedeflerini yeniden gündeme getirmiş olmasının Çin’i rahatsız ettiği görülmektedir. ABD, bölge ülkelerinde askeri olarak ciddi bir varlık göstermek istemektedir. Diğer taraftan Çin, Rusya’nın Orta Asya’daki askeri varlığını kabul etmekte ve bu anlamda onun askeri nüfuz alanına girmek istememektedir. Ticaret, yatırım ve ulaşım konularında ise Rusya’ya “uzlaşılmış bir rekabet” söz konusudur. Fakat ABD ise hem ticaret, ekonomi ve ulaşım konularında hem de askeri ve asker-teknik konularda hem Rusya’ya hem de Çin’e meydan okumakta ve onların önüne geçmenin yollarını aramaktadır.

[1]“В г.Сиань Китайской Народной Республики с участием Министра иностранных дел Кыргызской Республики Руслана Казакбаева состоялась Вторая встреча министр”, mfa.gov.kg, <https://mfa.gov.kg/ru/osnovnoe-menyu/press-sluzhba/novosti/v-gsian-kitayskoy-narodnoy-respubliki-s-uchastiem-ministra-inostrannyh-del-kyrgyzskoy-respubliki-ruslana-kazakbaeva-sostoyalas-vtoraya-vstrecha-ministrov-inostrannyh-del-v-formate-centralnaya-aziya-kitay>, (Erişim Tarihi 20.06.2022).

[2]“Китай будет расширять с Казахстаном расчеты в нацвалютах”, Zakon, <https://www.zakon.kz/6016562-budem-rasshirit-s-kazakhstanom-raschety-v-natsvaliutakh-ministr-kr-van-i.html>, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[3] “Инициативы по сотрудничеству Центральной Азии и Китая одобрили в Нур-Султане”, Kazinform, https://lenta.inform.kz/ru/iniativy-po-sotrudnichestvu-central-noy-azii-i-kitaya-odobrili-v-nur-sultane_a3942103, (Erişim Tarihi: 21.06.2022).

[4] Айнагуль Елеубаева, “Центральная Азия – Китай: итоги совещания министров иностранных дел, Zakon, <https://kapital.kz/gosudarstvo/106173/tsentral-naya-aziya-kitay-itogi-soveshchaniya-ministrov-inostrannykh-del.html>, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[5] “Третья встреча министров иностранных дел в формате «Центральная Азия – Китай»”, mfa.uz, <https://mfa.uz/ru/press/news/2022/tretya-vstrecha-ministrov-inostrannyh-del-v-formate-centralnaya-aziya-kitay—31619>,

(Erişim Tarihi 08.06.2022).

[6]“В Нур-Султане завершилось третье совещание Министров иностранных дел формата «Центральная Азия – Китай»”, Turkmenistan, <https://turkmenistan.gov.tm/ru/post/63911/v-nur-sultane-zavershilos-trete-soveshchanie-ministrov-inostrannyh-del-formata-centralnaya-aziya-kitaj>, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[7] “В Нур-Султане прошла очередная встреча глав МИД формата «Центральная Азия – Китай»”, Kabar, <https://kabar.kg/news/v-nur-sultane-proshla-ocherednaia-vstrecha-glav-mid-formata-tcentral-naia-aziia-kitai/>, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[8] “Выступление и.о.министра иностранных дел Республики Узбекистан Владимира Норова на третьей встрече министров иностранных дел в формате «Центральная Аз», mfa.uz, <https://mfa.uz/ru/press/news/2022/vystuplenie-iomministra-inostrannyh-del-respubliki-uzbekistan-vladimira-norova-na-tretye-vstreche-ministrov-inostrannyh-del-v-formate-centralnaya-aziya-kitay—31624>, (Erişim Tarihi: 21.06.2022).

[9] “China, Tajikistan vow to increase trade, boost new energy cooperation”, CGTN, <https://news.cgtn.com/news/2022-06-09/China-Tajikistan-vow-to-increase-trade-boost-new-energy-cooperation-1aluMUgqw1i/index.html>, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[10] “Wang Yi meets with Central Asian counterparts, vows to boost ties”, CGTN, <https://news.cgtn.com/news/2022-06-08/Wang-Yi-meets-with-Central-Asian-counterparts-vows-to-boost-ties-1aGYuqimnRu/index.html>, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[11] “Казахстан заинтересован в углублении комплексного взаимодействия с Китаем”, Zakon, <https://kapital.kz/gosudarstvo/106150/kazakhstan-zainteresovan-v-uglublenii-kompleksnogo-vzaimodeystviya-s-kitayem.html>, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[12] “Kazakh President Kassym-Jomart Tokayev Meets with Wang Yi”, fmprc.gov.cn, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/wshd_665389/202206/t20220608_10700214.html, (Erişim Tarihi 09.06.2022).

[13] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Avrupa Enerji Güvenliğinde Orta Asya

Rusya-Ukrayna Savaşı’ndan sonra dünya enerji dengelerinde yaşanan gelişmeler özellikle Avrupa enerji güvenliğinin Orta Asya ve Türkiye ekseninde değerlendirilmesini ön plana çıkarmıştır. Bu noktada, Avrupa’nın birlik olarak Amerika Birleşik Devletleri’yle (ABD) ortak hareket ederek Rusya’ya bir petrol ambargosu uygulamasının ve aynı zamanda %40 civarında seyreden Rus ithalatına karşı yeni seçeneklerle ilgili kararlar almasının hatırlanması gerekmektedir.

Avrupa’nın kararlarından en önemlisi ilk olarak petrole karşı bir ambargo uygulanması kara-

rının alınmış olmasıdır. Avrupa, Rus petrolüne uyguladığı yasaklarla petrol, doğalgaz ve kömür konusunda Avrupa’nın en büyük tedarikçilerinden biri olan Rusya’nın büyük bir gelir kaybı yaşayacağını planlamaktaydı. Ukrayna Savaşı sırasında yaşanan çatışmalar, Rusların Avrupa’daki en büyük destekçisi olan Almanya, Fransa ve İtalya gibi Avrupa Birliği (AB) ülkelerini bile zor durumda bırakmıştır. Rusya, petrolüne uygulanan ambargoya ilk tepki olarak satışlarını Asya piyasalarına kaydırmış, Çin ve Hindistan’ı kendisine en büyük müşteriler haline getirmiştir. Bu ülkelere, piyasa fiyatının 25-30 dolar indi-

Dr. Cenk PALA
ANKASAM Enerji
Başdanışmanı

rimle hatta bazı yerlere 35 dolar altında Rus petrolü satılmıştır. Ek olarak özellikle Çin ve Hindistan'daki rafinerilerin ihtiyaçları için daha düşük fiyatlar ve orta vadeli kontratlarla Rus petrolü satılmıştır. Her iki ülke de bu durumdan oldukça memnundur. Zira ekonomilerindeki Brent petrol fiyatının 120 dolara kadar yükselmesinin etkisiyle ithalattan kaynaklanan cari açık azalmaya, halk daha ucuz benzin almaya ve rafineriler daha düşük fiyatlara petrol almaya başlamıştır. Avrupa ekonomileri için felakete dönüşen petrol fiyatları, Asya'daki iki büyük markette çok daha makul fiyatlarda seyretmiştir.

Yeni oluşan bloka göre Rusya'nın en büyük iki alıcısı Hindistan ve Çin olmuştur. Özellikle Hindistan, Rus petrolünün %40'ını alan bir ülke konumuna gelmiştir. Deniz taşımacılığıyla satışı yapılan Rus petrolünün %20'si Hindistan'a gitmektedir. Bu durum, ABD'nin hiç hoşuna gitmese de sonuç ortadadır.

Savaşın ve yaptırımların sonucunda AB enerji piyasalarında çok daha karmaşık bir durum oluşmuştur. Çünkü Rusya'ya yakın olan ve Druzhba Boru Hattı üzerinden petrol alan Macaristan, Slovakya ve Çekya gibi AB üyesi ülkeler, Rus petrol ambargosunu, Rusya'ya yüksek bağımlılıkları nedeniyle hemen uygulamaya koyamayacaklarını en az 6 aylık bir süreye ihtiyaçları olduğunu ve kendilerine yaptırımlar noktasında bir muafiyet tanınması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bunun sonucunda AB; Macaristan, Slovakya ve Çekya'ya ucu açık bir şekilde Rusya'dan gelen boru hattı üzerinden petrol almaya devam edebilmeleri için bir muafiyet tanımıştır. Bu muafiyet kararı, AB'nin ortak karar alma noktasındaki bölünmüşlüğüne ortaya çıkarması sebebiyle önem arz etmektedir. Enerji güvenliğini ülkeler tek tek sağlamaktadırlar ve AB tüm üye ülkeler noktasında müzakere edemedikçe Rusya, AB içerisindeki bahşş geçen kendine yakın ülkeleri kullanarak avantaj sağlamıştır. Bu ülkelere henüz AB üyesi olmasa da Sırbistan'ı da eklemek mümkündür. Kısacası, enerji güvenliği hususunda ortak bir karar çıkarmayı başaramasa da 2022 yılının sonuna kadar Rusya'nın petrol ve rafine edilmiş petrol ürünlerinin ithalatını sınırlamayı amaçlayan AB, önemli bir karar almıştır.

Petrol ambargolarının yarattığı ortam nedeniyle Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) bu durumu fırsata çevirerek sanki Rus petrol arzında kesinti varmış gibi ek üretim miktarını düşük tutmuştur. Söz konusu piyasa şartlarında OPEC'in petrol üretimi 2,5 milyon varil artırması beklenirken OPEC'te yalnızca 658 bin varillik bir artış gerçekleşmiştir. Bu durum da dünya piyasalarındaki petrol fiyatlarının 120-125 dolar bandını görmesine yol açmıştır. ABD hem kendi üreticilerinin hem de OPEC'in

petrol üretimini arttırmamasından son derece rahatsızdır ve dolaylı yollardan Venezüella'ya petrol satışı noktasında izin vermiştir. Venezüella uzun bir zaman sonra İtalya'ya petrol ticareti gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda İran da yavaş yavaş piyasaya petrol sağlamaya başlamış ve markete yaklaşık 60 milyon varil arz gerçekleştirmiştir. Tüm bu Rusya-Ukrayna Savaşı boyunca hiç beklenmeyen iki ülke olan İran ve Venezüella petrol satmaya başlamıştır.

Bu kadar yüksek seyretmesi beklenmeyen petrol fiyatları, Avrupa ve Türkiye'de dahil olmak üzere dünya genelindeki enerji güvenliğini yakından ilgilendirmektedir. Türkiye'deki petrol fiyatları da uluslararası fiyatlandırmalara bağlı olduğu için litre başına yaklaşık 30-33 Türk lirasına çıkmış durumdadır. Dolayısıyla enerji piyasalarındaki yangının sönmesi için ABD üreticileri, Venezüella ve Körfez Bölgesi'nin Arap üreticileri Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) üretimi artırması gerekmektedir. Ek olarak ABD Başkanı Joe Biden buralara ziyaret gerçekleştirerek petrol üretimi yapması için baskı kurmaktadır.

Bakü-Ceyhan Boru Hattı aktif bir şekilde kullanılabilen ve bu durum daha fazla Türkmen ve Kazak petrollerinin taşınabilmesi noktasında önem arz etmektedir. Çünkü Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru (BTC) Hattı'nın ana kaynağı olan Azer-Çirak-Güneşli Petrol Sahası'nda yaşanan üretim düşüşleri nedeniyle BTC tam kapasite çalışmamaktadır. Dolayısıyla Kazak ve Türkmen petrollerinin bu boru hattını beslemesiyle günlük 1 milyon 2502 bin varil taşıyabilecek hale gelir ve bu durum petrol fiyatlarının dengelenmesi açısından dünya piyasalarını rahatlatılabilir. Ancak OPEC üyelerinin artırmasına odaklanılmaktadır. Venezüella'nın ise ciddi rezervi bulunması ve enerji oyununa geri dönmeye çabalamasını ön plana çıkarmaktadır. Lakin ABD'nin kurguladığı plan, Venezüella ve İran'ın tek başına güvenmeyi temel almamaktadır. O yüzden Irak'ta da hareketlenmeler başlamış ve Bağdat'ın hoşuna gitmese de Kürt Bölgesi'nden petrol üretimi ve ticareti için iki ayrı bölgesel hükümete bağlı şirket kurulmuştur. Bu şirketler, kendi aramaları ve ticari girişimleriyle dünya piyasalarına petrol satmayı amaçlamaktadır. Irak, en büyük petrol rezervine sahip olmanın yanı sıra en az üretim maliyetine de sahiptir. Bu sebeple petrol fiyatlarının dengelenmesi için başat aktör olabilir. Bu bağlamda 1,7 milyon varil/gün kapasiteye Irak-Türkiye Petrol Boru Hattı, en kritik altyapıdır. Dolayısıyla, BTC'nin tam kapasiteye ulaştırılması için henüz Irak'ta bu üretim düzeylerine erişilememiş durumda olsa da en azından Kürt Bölgesi'ndeki petrolün bu boru hattıyla taşınması mümkündür. Üstelik, söz konusu tedarik kısa sürede gerçekleştirilebilir ve 2022 yılının sonuna kadar Irak petrolünü satacak hale gelinebilir. Bu

kapsamda AB enerji arzı güvenliği açısından en kısa sürede sağlanacak bu çözüm, Türkiye üzerinden gerçekleşmiş olacaktır.

Öte yandan AB'nin enerji güvenliğinin bir diğer yönü ise doğalgazdır. Avrupa ülkeleri, Rus doğalgazına bağımlılıktan bir gecede kurtulamayacağını farkındadır. Bu kapsamda AB, Rus doğalgazından kurtuluşun ilk adımı olarak ABD ve Katar sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) almaya başlamıştır. Eldeki ek kapasiteler ve bunları yeniden yönlendirmelerle AB'nin Rus doğalgaz talebinin yaklaşık %15-20'sini karşılayabilecek durumdaydı. AB, orta ve uzun vadeli planlar yapıp bu planlar sonrasında yeni bir döneme geçmesi gerekiyordu.

Rus gazını Avrupa'ya götüren 175 milyar metreküplük boru hatlarından önce Polonya daha sonra Almanya, İtalya, Fransa'da gaz kesintileri yaşanmıştır. Diğer taraftan diğer alternatif kaynaklarda yaşanan sıkıntılar, Cezayir'in İspanya'yla yaşadığı sıkıntılar gibi doğalgaz tedarikinde bir düşüş yaşanmıştır. Yeterli miktarda LNG kargoları fiyatının Avrupa fiyatı olan TTF'nin Asya fiyatlandırması olan JKM'nin üzerine çıkması gerekmekteydi. Dolayısıyla Katar ve Arap ülkeleri, LNG'leri Asya piyasalarından çekip Avrupa'ya gönderildiği görülmüştür. Bu noktada hava sıcaklığının yüksek seyretmesi nedeniyle Asya piyasalarının taleplerindeki azalış da önemlidir. Ancak ABD, kendisine koyduğu 50 milyar metreküplük LNG'yi Avrupa'ya göndermek istese de yalnızca İspanya'da ve sınırlı bir şekilde Adriyatik'te tesis bulunmaktadır. Hem bu doğalgazı kabul edecek tesisler açısından hem de ABD'li LNG üretimiyle ilgili kapasite genişleme kararı alamaması nedeniyle Amerikan LNG'sinin Avrupa'ya geliş beklenmemektedir. Bu nedenle ABD, Katar'la çalışmakta ve Katar'ı devreye sokarak ABD'li şirketlerden LNG gelene kadar Katar'la idare etmeye çalışmaktadır.

LNG konusunda Saros Körfezi'ne yapılacak yeni Yüzer LNG Depolama ve Gazlaştırma Ünitesi (FSRU) ve Marmara Ereğlisi'ndeki LNG terminali ve diğer tesislerde dahil olmak üzere Türkiye ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin bu tesislerine getirilecek LNG'ler, Türk boru hattı üzerinden ve Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı-Trans Adriyatik Boru Hattı (TANAP-TAP) üzerinden direkt Yunanistan'a ve oradan Avrupa'ya ya da Bulgaristan üzerinden şu anda boş 14 milyar metreküplük kapasite Batı Hattı projesinden Ukrayna ve Polonya'ya kadar götürülebilir. Türkiye'nin burada yükleneceği ve üstleneceği çok önemli roller bulunmaktadır. Türkiye sadece Güney Gaz Koridoru'nun parçası olarak TANAP-TAP sistemi üzerinden Azeri doğalgazını önermemekte, aynı zamanda bu sistemin içine Türkmen doğalgazının eklenebileceğini ileri sürmektedir. Azerbaycan ve Türkmenistan arasında bu bağlamda diyaloglar gelişmeye başlamıştır. AB'nin Türkmenistan'la bir anlaşma imzalaması durumunda Azerbaycan, Türkmen doğalgazının önü açılabilir. En az 8-10 milyar metreküplük Türkmen doğalgazı, hızlı bir şekilde TANAP'ın kapasitesinin 31 milyar metreküpe çıkarılmasıyla Türkiye ve Türkiye üzerinden TAP hem Yunanistan hem de Bulgaristan, Arnavutluk ve İtalya gibi Avrupa ülkelerine taşınabilir. İkincisi ise BOTAS'ın kendi ülke içindeki boru hattı sistemi içerisinde ciddi bir atıl kapasitesi bulunmaktadır. Bu atıl kapasite, transit taşımacılıkta kullanılabilir hale gelebilmesi için bazı inşaat çalışmaları, yatırımlar ve kompresörlerin yerinin değiştirilmesi gibi teknik çalışmalar gerekmektedir. Ancak tüm bunlar çok kısa sürede gerçekleştirilebilir. Türkiye, altyapı yatırımlarıyla ve küçük inşaat projeleriyle hazır olarak AB açısından 6-8 ay gibi bir sürede, Türkmenistan ve Azerbaycan gazını kullanarak çözüm üretebilecek tek ülkedir.

AB, Rus gazını ikame edebilmek için Cezayir doğalgazını almayı planlamaktaydı. Ancak Cezayir ve İspanya arasındaki anlaşmazlık nedeniyle Cezayir, Tunus üzerinden geçerek direkt olarak İtalya'ya doğalgaz satmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Kuzey Afrika ülkeleri de ön plana çıkmaktadır. Cezayir'in doğalgaz rezervleri bulunmakta, Tunus bir geçiş ülkesi haline gelmekte ve Libya'da petrol şoklarından önce de AB açısından İtalya'ya yakınlığıyla avantaj sahibi bir ülkedir. Bu nedenle Libya'nın tekrar enerji oyununa geri dönmesi gerekmektedir. Diğer tarafta doğalgaz üreten ve tesisleri dolu olan Mısır da vardır. Mısır'ın kaynaklarının hangi boru hattıyla taşınacağı belirsizdir. Akdeniz'den Avrupa'ya giden iki adet deniz boru hattı bulunmaktadır, bunların kapasitesinin artırılmasıyla Mısır doğalgazı Avrupa'ya taşınabilir. Ayrıca Cezayir, Mısır doğalgazını da alarak eş zamanlı olarak Avrupa'ya kendi doğalgazıyla birlikte tedarik edebilir. Fakat bu durumda daha büyük kapasiteli bir boru hattı ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Mevcut boru hatlarına ekleme yapılarak en fazla 20 milyar metreküp taşınabilir. Avrupa'nın ihtiyacı ise 170 milyar metreküptür. Bu ihtiyacın 20-30'unu Amerika'dan, 20'sini Libya-Cezayir'den bulsa da hala bir açık bulunmaktadır. Bu nedenle yine Türkiye üzerinden taşınacak doğalgaz arzına ihtiyaçları bulunmaktadır.

AB stratejik olarak bir hata yapmış, İsrail ve Mısır'dan doğalgaz alımıyla ilgili 12 Haziran 2022 tarihinde bir mutabakat zaptı imzalamıştır. Bu kaynakların 5 yıl sonra bile 20-25 milyar metreküplük kaynak sağlayıp sağlayamayacağı bile belli olmayan iki ülkeyle yapılmış bir anlaşmadır. Bu anlaşmanın geçerli olabilmesi ve hızlı bir müdahale sağlanabilmesi için, boru hatlarıyla 300 km'lik İsrail gazının Mısır'a ulaştırılması Mısır'dan da yine boru hatları ya da iddia edildiği gibi LNG şeklinde Avrupa'ya üretilerek satılması gerekmektedir. Ancak LNG

depoları zaten Mısır tarafından doldurulmuş bir haldedir ve İsrail'e ayınlacak kapasite bulunmamaktadır. Bu noktada Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) söz konusu anlaşmadan dolayı eli boş kalmıştır. Zira hiç kimse GKRY'den ve onların gerçekleştirdiği denizi aşan boru hattından bahsetmemiştir. Yunanlıların bu kadar fazla öne çıkıp, Türkiye'ye bu kadar saldırmalarının nedeni de Türkiye'nin AB'nin bu kritik gününde hazır altyapısıyla en önemli alternatif kaynakları getirebilecek en güvenilir ülke olduğu gerçeğinin üstünü kapatmaya çalışmaktadır. Atina, bu bağlamda Doğu Akdeniz'de büyük rezervler bulunmakta ve bu rezervlerin Avrupa'ya 1 yıl içinde gaz üretebilecek potansiyeli var gibi yansıtmaktadır.

Mısır ve İsrail doğalgazının 3-5 yıl içinde Avrupa'nın doğalgaz açığını doldurabilecek kapasitesi bulunmaktadır. Öte yandan Türkiye'nin transit olarak kullanılabilecek 31 milyar metreküplük TANAP, 15 milyar metreküplük BOTAŞ sistemi ve boş bir Batı hattı bulunmaktadır. Ayrıca LNG tesisleri nedeniyle Türkiye ile SWAP Anlaşması yapılarak tesisler kullanılabilir. Türkiye tüm bu altyapılarıyla acil ve hızlı bir şekilde Avrupa sınırlarına doğalgaz taşıyabilir.

Ek olarak Türkiye, Karadeniz bölgesinde doğalgaz keşfi yapmıştır. Karadeniz'de Romanya'yla birlikte çalışmak, Türkiye'nin Avrupa enerji arzı güvenliğine ciddi katkı sağlaması anlamına gelmektedir. Bu noktada Avrupa için Doğu Akdeniz gazından önce Karadeniz gazının değerlendirilmesi daha makul bir seçenektir. Türkiye hem Karadeniz gazı hem de bu kapsamda Romenler ve Bulgarlarla işbirliği geliştirerek hem Karadeniz gazının Batı hattına bağlanmasıyla Avrupa arz güvenliğini sağlayabilir hem de hazır olan TANAP-TAP sistemiyle Avrupa'ya enerjisine ciddi katkıda bulunabilir.

20 trilyon metreküp rezerve sahip Türkmenistan doğalgazının göz ardı edilmesi anlaşılabilir bir durum değildir. Hali hazırda Türkmenistan, üretilabilir ve hemen taşınabilir durumda 40 milyar metreküp doğalgaz rezervine sahiptir. Bu kapsamda AB'nin Türkmenistan'la bir anlaşma imzalaması ve Azerilerin bu doğalgazı taşımak üzere Türkmenlere taahhüt vermesi gerekmektedir. Mevcut durumda Azerbaycan ve Türkmenistan arasında bir SWAP Anlaşması bulunmaktadır. Bu anlaşma kapsamında İran-Azerbaycan sınırında Türkmenistan-İran-Azerbaycan kapsamında 2 milyar metreküplük bir SWAP Anlaşması'yla sağlanan bir ticaret bulunmaktadır. Ancak, Hazar Denizi'ni geçen boru hatlarına ekler yapılarak Türkmen doğalgazının TANAP sistemine bağlanarak Avrupa'ya gitmesi değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, Avrupa'nın bir medet umarak bir şeyler alma-

ya çalıştığı Mısır ve İsrail kısa hatta orta vadeli bir opsiyon bile değildir. Bu projenin tamamlanıp AB'ye doğalgaz tedariki yapmak minimum 3-5 yıl sürecektir. LNG olarak ABD hızlı bir şekilde yatırım kararlarına erişebilir, Katar'da bunu destekleyebilir. Ancak ne olursa olsun Türkiye'nin kendi içindeki boru hattı sistemleri, LNG tesisleri ve boş Batı hattının kullanılmasıyla Türkiye, AB enerji arz güvenliğinin kısa vadeli gerçek ilacıdır. Eğer AB, hala ısrarla Mısır ve İsrail'le anlaşmaya çalışıyorsa bu durumu Doğu Akdeniz'de savaşı kaybetmiş gözükken Yunanlıların ve GKRY'nin bir oyunu gibi görmek gerekmektedir. Aksi takdirde Türkiye, AB için kritik öneme sahip bir aktör haline gelecektir. Zira Türkiye, LNG tesisleri üzerinden hemen, boru hatlarıyla 6 ayda Avrupa enerjisine katkı sağlayabilecek durumdadır. 1 sene içerisinde bu katkı ikiye katlanabilir. Hiçbir ülke ve hiçbir kaynak AB için bu denli kritik bir öneme sahip olamayacaktır. Zira Türkiye'nin mevcut sistemleri daha az maliyetle hayata geçirebilecek gerçekçi projelerdir. Var olan altyapı sistemlerine, Türkmenistan-Azerbaycan doğalgazının eklenmesinden ibarettir. Dolayısıyla sanki Türkiye'nin AB açısından öneminin artmasını istemeyen bir kesim bulunmakta ve Türkiye'nin AB'nin bu zor zamanlarında alternatif arz kaynaklarını (Türkmen, Irak Karadeniz gibi) Avrupa'ya taşımasının önüne geçilmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'nin Avrupa enerjisi için kritik bir konuma gelmesiyle, "AB üyelik talebini bastırabilir" düşüncesi nedeniyle AB'nin Mısır ve İsrail'e yöneldiği öngörülebilir. AB'nin gerçek amacı, doğalgaz açığını kapatarak enerji arz güvenliğini sağlamak mıdır? Bilinmemektedir. Diğer yandan doğalgaz arz güvenliğini önde tutup özellikle kısa vadede yeni gaz kaynakları bulup Rusya doğalgazını ikame ederek fiyatları düşürmesi gerekirken Türkiye, Orta Asya ve Ortadoğu gibi yakınındaki aktörleri bypass etmesinin mantığı anlaşılmamaktadır. Demek ki AB, yüksek fiyatlarla yaşamayı kabul etmiş gözükmemektedir. AB, Türkiye ile işbirliği yapmazsa enerji fiyatları artacak ve ekonomileri patlayacaktır. 2025 yılına kadar çok yüksek doğalgaz ve petrol fiyatlarıyla yaşayacağımız söylenebilir.

Bu kapsamda şöyle bir sonucu da ulaşmak mümkündür; AB'nin gerçek amacı, kendi ekonomilerini rahatlatırken doğalgazda Rusya'ya bağımlılıktan kurtulmanın yanında bunu Türkiye'ye karşı bir koz olarak da kullanmaya çalışmak olabilir. Zira başka türlü Türkiye'yi görmezden gelmeleri anlaşılabilir bir durum değildir. 2002 yılında Nabucco Doğalgaz Boru Hattı projesi teklif edildiğinde, tüm bunlar öngörülmüş ve Türkiye, İran ve Orta Asya ülkelerinin önemi anlatılmıştır. Ancak AB, o dönemde Rusya'yla iyi ilişkilere sahip olduğundan bu anlatılanları ciddiye almamıştır. Aynı hata bugün de tekrarlanmaktadır. Türkiye'nin AB'ye üye olmayı hak eden bir ülke olduğu, bu Rusya kriziyle bir kere daha gözler önüne serilmiştir.

BASINDA ANKASAM

20 Haziran 2022

Kazakistan'ın Ankara Büyükelçiliği tarafından 15 Haziran 2022 tarihinde Kazakistan Yazar ve Şairi Ahmet Baytursunulı'nın doğumunun 150. yıldönümü vesilesiyle "Yüzyılın Eğitimcisi Ahmet Baytursunulı" konulu yuvarlak masa etkinliği düzenlendi. Kazakistan Ankara Büyükelçisi Yerkebulan Sapiyev, Avrasya Yazarlar Birliği Başkanı Yakup Ömeroğlu ve çok sayıda davetlinin katıldığı etkinlikte Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ni (ANKASAM) temsilen Başkanlık ve Organizasyon Koordinatörü Mustafa Cem Koyuncu da yer aldı.

20 Haziran 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Enerji Başdanışmanı Dr. Cenk Pala, AB'nin İsrail ve Mısır'la imzaladığı doğalgaz anlaşmasını Cumhuriyet Gazetesi'ne değerlendirdi.

21 Haziran 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Ankara Radyosu Gündem programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

22 Haziran 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Türkiye'nin Suriye'ye yönelik olası operasyonunu ABD'nin önde gelen gazetelerinden The Epoch Times'a değerlendirdi.

23 Haziran 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Özbekistan ziyaretini Dunyo Haber Ajansı'na değerlendirdi.

23 Haziran 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un, Türkiye'nin Suriye'ye yönelik olası operasyonuna yönelik ABD'nin önde gelen gazetelerinden The Epoch Times'a

24 Haziran 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev'in Özbekistan ziyaretini Axar Haber Portalı'na değerlendirdi.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT V , SAYI II

